TUTKIMUSAINEISTO JA TOTEUTUS

Sosiaalibarometri 2021

SOSTE

Sosiaalibarometri 2021

Tutkimusaineisto ja toteutus

Pia Londén - Anne Eronen

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
Helsinki 2021

Sosiaalibarometri® on SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n tavaramerkki.
© SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Kansikuva: **Sami Suominen**
Kuvituskuva: **Veikko Somerpuro**
Ulkoasu ja taitto: **Hanna Ruusulampi**

Sosiaalibarometri 2021:1
ISSN 2489-2726
ISBN 978-952-6628-55-4 (verkko)

Sisältö

Tekijät 4

Saatteeksi 5

1 Tutkimuksen tausta ja vastaajatahot 7

Sosiaalibarometrin tausta 7

Kyselyn vastaajat 7

2 Vuoden 2021 tutkimusaineisto 9

Kertynyt aineisto 9

Sosiaali- ja terveydenhuollon vastaajien alueellinen edustavuus 10

Kelan vastaajien hallinnollinen ja alueellinen edustavuus 14

Kuntien työllisyyspalveluista vastaavien viranhaltijoiden ja TE-toimistojen vastausten edustavuus 15

Pohdintaa vastauskadosta 15

3 Taustatietoja vastaajista 17

Sosiaali- ja terveydenhuollon vastaajat 17

Kelan vastaajat 19

Työllisyyspalveluissa työskentelevät vastaajat 20

4 Aineistojen analyysi 21

Tutkimusaineiston muokkaus 21

Analyysimenetelmät 21

Alueelliset vertailut 21

Tulosten vuosivertailu 22

Liitteet 25

Tekijät

Anne Eronen

tutkija,
SOSTE

YTM, GERONOMI (AMK) ANNE ERONEN koordinoi SOSTEn tutkimusta ja vastaa Sosiaalibarometrista. Sosiaalibarometria vuodesta 1995 laatinut Anne on koordinoinut Sosiaalibarometri 2021:n toteutusta. Hän on valmistellut tiiviissä yhteistyössä kyselyt ja muokannut käytettävät tutkimusaineistot. Käsillä olevan osion lisäksi Anne on osallistunut tuloksia käsittelevien teemajulkaisujen laatimiseen.

Pia Londén

tutkimuksen asiantuntija,
SOSTE

FM, TRADENOMI (AMK) PIA LONDÉN on ollut tekemässä Sosiaalibarometria vuodesta 2003. Pia on vastannut aineistonkeruusta ja tilastotietojen koonnasta sekä työstänyt kaikkien teemajulkaisujen tilastografiikat ja taulukot. Käsillä olevan osion kirjoittamisen lisäksi Pia on osallistunut tuloksia käsittelevien teemajulkaisujen kommentointiin ja oikolukuun.

Saatteeksi

SOSIAALIBAROMETRI 2021 julkaistaan tänä vuonna ensimmäistä kertaa viitenä verkkojulkaisuna. Tavoitteena on saada ajankohtaisia teemoja käsittelevät tulokset entistä nopeammin kiinnostuneiden käyttöön.

Käsillä oleva ensimmäinen julkaisu esittelee Sosiaalibarometrin aineistot seuraavien, tuloksia käsittelevien julkaisujen taustaksi. Tässä kuvataan Sosiaalibarometrin aineistonkeruu, vastaajat ja kertyneiden aineistojen edustavuudet. Käytettyjä analyysimenetelmiä kuvataan yksityiskohtaisemmin teemajulkaisuissa.

31. Sosiaalibarometri perustuu valtakunnallisen ja monialaisen vastaajajoukon kyselyissä antamiin vastauksiin. Tutkimusaineisto koottiin tammi-helmikuun taitteessa sosiaali- ja terveysjohtajilta, sosiaalityöntekijöiltä, Kelan esihenkilöiltä ja toimihenkilöiltä sekä TE-toimistojen johdolta. Aiempien vuosien vastaajaryhmien lisäksi kyselyyn vastasivat ensimmäistä kertaa kuntien työllisyyspalveluista vastaavat viranhaltijat. Tämä vastaajaryhmä otettiin mukaan arvioimaan TE-vastaajien ohella maaliskuussa 2021 käynnistyneitä työllisyyden kuntakokeiluja.

Kyselyjä valmisteltiin laajassa yhteistyössä. Niiden työstämiseen osallistuivat SOSTEn tutkimuksen ja edunvalvonnan erityisasiantuntijoiden kanssa tiiviisti Sosiaalibarometrin tutkimusyhteistyökumppanit: Kelan tutkimus, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tutkijaryhmä sekä virkamiesryhmä Työ- ja elinkeinoministeriöstä. Tulokset analysoitiin yhteistyössä Kelan, SOSTEn ja THL:n tutkijoiden kanssa.

Tutkimusyhteistyökumppaneiden lisäksi kiitämme Sosiaalibarometrin asiantuntijaryhmässä aktiivisesti sisällön ideointiin osallistuneita: neuvotteleva virkamies **Päivi Haavisto-Vuori** ja erityisasiantuntija **Minna Ylikännö** Työ- ja elinkeinoministeriöstä, tutkija **Hanna-Mari Heinonen** Kelasta, tutkimuspäällikkö **Minna Kivipelto** THL:sta, johtaja **Elina Palola** Sosiaali- ja terveysministeriöstä, soteammattilainen **Jukka T. Salminen** ja perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja **Maarit Sulavuori** Helsingin kaupungilta.

Kiitos myös rahoittajille: Sosiaalibarometri on toteutettu Veikkauksen, Kelan, THL:n sekä Työ- ja elinkeinoministeriön tuella. Suurin kiitos kuuluu kuitenkin yli 1200:lle kyselyyn vastanneelle eri puolille Suomea. Ilman heitä Sosiaalibarometria ei syntyisi.

Sosiaali-barometrin tausta

1 Tutkimuksen tausta ja vastaajatahot

Sosiaalibarometrin tausta

SOSIAALIBAROMETRI ON ilmestynyt vuosittain vuodesta 1991. Se kuvaa hyvinvoinnin, julkisten palvelujen ja palvelujärjestelmän tilaa ja ennakoituja kehityssuuntia. Sosiaalibarometri on asiantuntija-arvioihin perustuva tutkimus ja se toteutetaan sähköisellä kyselylomakkeella. Survey-menetelmä on valittu käyttöön siksi, että sähköisellä kyselyllä pystymme tavoittamaan laajan valtakunnallisen vastaajajoukon nopeasti ja kustannustehokkaasti.

Ensimmäinen Sosiaalibarometri syntyi 1990-luvun alun syvässä lamassa. Sen toteutti yksi SOSTEn perustajajärjestöistä, Sosiaaliturvan Keskusliitto. Kunnissa tehtiin tuolloin mittavia säästötoimenpiteitä, joiden vaikutuksista silloiset tilastot ja tutkimukset eivät kyenneet tuottamaan tietoa riittävän nopeasti. Sosiaalibarometri syntyi tarpeesta saada kattavampaa ajankohtaista tietoa ihmisten hyvinvoinnista ja heille tarjotuista sosiaalipalveluista.

Sosiaalibarometri toteutettiin aluksi haastattelemalla kuntien sosiaalijohtajia ja alan järjestöjohtajia. Sittemmin Sosiaalibarometrin vastaajajoukkoa on laajennettu perusterveydenhuoltoon ja muihin julkisia palveluja tarjoaviin tahoihin – TE-toimistot ja Kela – sekä johtajista asiakastyössä työskenteleviin. Sosiaalityöntekijät ja Kelan palvelu- ja ratkaisuasiantuntijat ovat osallistuneet kyselyyn vuodesta 2016 lähtien, jolloin ryhdyttiin seuraamaan perustoimeentulotuen toimeenpanoa Kelassa. Vuodesta 1995 lähtien alkuun otospohjainen kysely alettiin toteuttaa valtakunnallisesti kattavasti. Samalla myös näkökulmat laajentuivat koko palvelujärjestelmän muutosten arviointiin.

Kolmen vuosikymmenen aikana Sosiaalibarometria on kehitetty tietoisesti vastaamaan entistä paremmin ajankohtaisen tiedon tarpeeseen. Kehittämistä on helpottanut tiedonkeruun ja raportoinnin digitalisoituminen. Aineistonkeruu on vaihtunut postikyselyistä sähköisiin kyselyihin, julkaisu on siirtynyt verkkoon ja tietoa on paketoitu entistä tiiviimpään, sosiaalisessa mediassa jaettavaan muotoon.

Ytimessä Sosiaalibarometrissa on edelleen ajankohtaisuus, hyvinvointipalvelujen ja sosiaaliturvaetuuksien parissa työskentelevien ammattilaisten näkemykset sekä arvioiden monialaisuus.

Kyselyn vastaajat

Vuoden 2021 kyselyssä oli kuusi vastaajaryhmää: Manner-Suomen kuntien tai yhteistoiminta-alueiden sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavat johtajat ja sosiaalityöntekijät, Kelan etuus- ja asiakkuuspalvelujen tulosyksiköiden esihenkilöt ja Kelan toimeentulotuen ratkaisu- ja palveluasiantuntijat sekä TE-toimistojen johto ja kuntien työllisyysasioista vastaavat henkilöt.

Valitut vastaajaryhmät ovat keskeisiä hyvinvointipalveluista vastaavia julkisia toimijoita. Siten vastaajilla oli hyvät

edellytykset arvioida oman toimialansa ja maantieteellisen vastuualueensa hyvinvoinnin ja palvelujen tilaa sekä ennakoida tiedusteltujen ajankohtaisten uudistusten vaikutuksia.

Monialainen ja -ammatillinen vastaajajoukko mahdollistaa laajemman ymmärryksen saamisen hyvinvointihaasteista hallinnon eri sektoreilla sekä useasti näitä eri toimijoita koskettavien uudistusten vaikutuksista palveluissa ja yhteistyössä. Monialainen tarkastelu hyödyttää myös vaativimpien palvelutarpeiden arviointia. Näissä tilanteissa erityisesti tarvittaisiin eri hallinnonalojen palvelujen saumatonta yhteispeliä.

Työllisyyspalveluista kunnissa vastaavat viranhaltijat olivat ensimmäistä kertaa mukana. Heidän asiantuntemustaan kaivattiin maaliskuussa 2021 käynnistyneiden työllisyyden kuntakokeilujen arviointiin.

Jokaisella vastaajaryhmällä oli oma kyselylomakkeensa ja kukin vastaaja arvioi kysyttyjä teemoja oman toimialansa ja alueensa näkökulmasta. Kaikkia kysymyksiä tai teemoja ei tiedusteltu kaikilta vastaajaryhmiltä, vaan kultakin vastaajaryhmältä kysyttiin heidän työtään eniten koskevista teemoista. Kysymyksiä eriytettiin myös johdon ja asiakastyötä tekevien kesken.

Sosiaali- ja terveysjohtajien yhteystiedot poimittiin kaikkien Manner-Suomen kuntien, kuntayhtymien ja muiden yhteistoiminta-alueiden verkkosivuilta marras-joulukuussa 2020. Suurimmista kaupungeista ja kuntayhtymistä vastaajiksi poimittiin organisaatiorakenteen mukaan useampi vastaaja. Samoin useampi vastaaja alueelta tai kunnasta otettiin mukaan, jos sosiaali- ja terveyspalvelut on eriytetty eri johtajille tai organisaatioille. Jos palvelut on järjestetty tilaaja–tuottaja -mallin mukaisesti, vastaaja edusti tilaajaosapuolta.

Sosiaalityöntekijöiden kysely lähetettiin kuntien ja yhteistoiminta-alueiden kirjaamojen kautta sosiaalityöntekijöille.

Kelan esihenkilöiden kysely lähetettiin Kelan asiakkuus- ja etuuspalvelujen ylä- ja keskijohtoon kuuluville vakuutuspiirien johtajille, tulosyksiköiden johtajille, yksikön päälliköille, keskuksen päälliköille ja ryhmäpäälliköille. Heistä käytetään tulosten raportoinnissa nimitystä Kelan esihenkilöt. Heidän lisäkseen kysely lähetettiin satunnaisesti poimitulle 833:lle Kelan toimeentulotuen ratkaisu- ja palveluasiantuntijalle, joista käytetään raportissa termiä Kelan toimihenkilöt. Kaikkia heitä koskevat yhteystiedot saatiin Kelasta.

TE-vastaajien kysely lähetettiin toimistojen työnvälitys- ja yrityspalvelujen, osaamisen kehittämisen palvelujen sekä tuetun työllistymisen palvelujen palvelulinjojen johtajille, päälliköille ja esimiehille (ml. palveluesimiehet). Raportissa heistä käytetään nimitystä TE-johto, vaikka palveluesimiehet eivät varsinaisesti kuulu toimistojen johtoon. Nämä yhteystiedot saatiin työ- ja elinkeinoministeriöstä.

Kuntien työllisyysasioista vastaaville viranhaltijoille kysely lähetettiin kuntien kirjaamojen kautta.

2 Vuoden 2021 tutkimusaineisto

Kertynyt aineisto

KYSELYJEN VASTAUSAIKA OLI 11.1.– 4.2.2021. Kaikki kyselyt toteutettiin sähköisinä ja vastaajia muistutettiin kyselyyn vastaamisesta useita kertoja. Vastaamattomia sosiaali- ja terveysjohtajia sekä Kela- ja TE-vastaajia muistutettiin sähköpostitse viikoittain. Uusintakysely lähetettiin aineistonkeruun aikana yhden kerran kirjaamojen kautta tavoitelluille vastaajille, sosiaalityöntekijöille ja kuntien työllisyysasioista vastaaville.

Vastauksia palautui määräaikaan mennessä 1241. Taulukkoon 1 on koottu kyselyyn vastanneiden määrät ja osuudet vastaajaryhmittäin.

Kelan ratkaisu- ja palveluasiantuntijoiden vastausprosentti on 52 ja esihenkilöiden 51. Sosiaali- ja terveysjohtajista vastasi kyselyyn 31 prosenttia ja TE-johdosta 37 prosenttia.

Sosiaalityöntekijöitä vastasi kyselyyn 412 ja kuntien työllisyyspalveluista vastaavia viranhaltijoita 142. Näiden ryhmien vastausprosenttia ei voi laskea, vaan jäljempänä vastanneiden määrää tarkastellaan muun muassa alueellisesti.

Sosiaalityöntekijöiden vastausprosenttia ei voi laskea, koska sosiaalityöntekijöiden kokonaismäärä ei ole tiedossa. Vastausten määrä oli Sosiaalibarometrille tyypillinen ja sijoittui kahden edeltävän Sosiaalibarometrin vastaajamäärien (353–496) väliin. Sosiaalityöntekijöiden vastauksia tuli 92 eri kunnasta tai yhteistoiminta-alueelta, eli 53 prosentilta alueista saatiin ainakin yksi vastaus.

TAULUKKO 1.

Kyselyyn vastanneet vastaajaryhmittäin.

	Lähetetty	Vastanneet	Vastausprosentti
	kpl	kpl	%
Kelan toimihenkilöt (otos)	833	434	52
Sosiaalityöntekijät	*	412	-
Kuntien työllisyyspalveluista vastaavat	*	142	-
Kelan esihenkilöt	214	109	51
Sosiaali- ja terveysjohtajat	293	92	31
TE-johto	140	52	37
Yhteensä		1241	

* Kirjaamojen kautta

TAULUKKO 2.

Sosiaalityöntekijöiden ja sosiaali- ja terveysjohtajien vastausten kuntakattavuus.

	Vastauksia	Alue-kattavuus		Kunta-kattavuus		Väestö-kattavuus
	kpl	kpl	%	kpl	%	milj. hlöä
Sosiaalityöntekijät	412	92	53	200	68	4,6
Sosiaali- ja terveysjohtajat	92	81	43	172	59	3,7
Yhteensä	504	123	66	242	83	5,1

Kuntien työllisyyspalveluista vastaavien vastausprosenttia ei voitu myöskään laskea, sillä yhdestä kunnasta oli mahdollista tulla useampia vastauksia tai vastaaja voi hoitaa useamman kunnan työllisyysasiat. Vastauksia saatiin yhteensä 135 eri kunnasta, mikä on 46 prosenttia kunnista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon vastaajien alueellinen edustavuus

Kunnat järjestävät sosiaali- ja perusterveydenhuollon joko itse tai yhteistoiminta-alueen kautta. Manner-Suomen kunnista 25 prosenttia, eli 74 kuntaa, järjestää sosiaali- ja terveyspalvelut itse. Näissä kunnissa asuu 48 prosenttia väestöstä. Yhteistoiminta-alueita on yhteensä 59 ja niihin kuuluu 220 kuntaa. (Kuntaliitto 2020[1].)

Yhteistoiminta-alueiden vaihtoehtoisia organisointimuotoja ovat kuntayhtymä tai vastuukuntamalli. Kuntayhtymä on kuntien muodostama yhteenliittymä, jolle kunnat ovat luovuttaneet kunnallisia tehtäviä, ja vastuukuntamallissa yksi kunta hoitaa sovittuja tehtäviä muiden kuntien puolesta. Kuntayhtymiä on Suomessa yhteensä 33. Niihin kuuluu 158 kuntaa, joissa asuu väestöstä 31 prosenttia. Vastuukuntamallin yhteistoiminta-alueita on yhteensä 26 ja niiden piirissä 62 kuntaa, joissa asuu 21 prosenttia väestöstä. Kuntayhtymät ja vastuukunnat vastaavat perusterveydenhuollon lisäksi kaikista tai osasta sosiaalipalveluista. Osa kuntayhtymistä ja vastuukunnista vastaa vain terveydenhuollosta. (Kuntaliitto 2020.)

Taulukkoon 2 on koottu kyselyyn vastanneiden sosiaalityöntekijöiden sekä sosiaali- ja terveysjohtajien toiminta-alueiden kunta- ja väestökattavuus. Kuntakattavuuslaskelmissa sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueet on purettu kunniksi ja kukin kunta esiintyy niissä vain kerran, vaikka vastauksia kunnasta tai alueelta olisi tullut useampia.

Sosiaalityöntekijöiden alue- tai kuntatiedon sisältävät 403 vastausta[2] tulevat 92 eri toiminta-alueelta ja ne kattavat 53 prosenttia kaikista 175 alueesta[3].

1 Kuntaliitto 2020. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen 2020. Saatavana: <www.kuntaliitto.fi/sosiaali-ja-terveydenhuollon-jarjestaminen-2020> Luettu 30.11.2020.

2 Sosiaalityöntekijöiden vastauksia tuli yhteensä 412, mutta yhdeksän vastaajaa ei ottanut kantaa kysymykseen alueesta tai kunnasta, ja alue jäi tuntemattomaksi.

3 Sosiaalityöntekijöiden aluemäärä (175) poikkeaa sosiaali- ja terveysjohtajien aluemäärästä (187), koska sosiaalityöntekijöiden kyselyä ei lähetetty terveydenhuollon kuntayhtymiin.

Kuntia toiminta-alueisiin kuuluu 200 ja siten vastausten kuntakattavuus on 68 prosenttia.

Sosiaali- ja terveysjohtajien 92 vastausta tulevat 81 eri kunnasta tai yhteistoiminta-alueelta. Ne kattavat 43 prosenttia kaikkiaan 187[4] alueesta. Toiminta-alueisiin kuuluu 172 kuntaa ja siten vastaukset kattavat 59 prosenttia Manner-Suomen kunnista.

Sosiaali- ja terveysjohtajien sekä sosiaalityöntekijöiden yhteenlasketut vastaukset tulevat 123 eri toiminta-alueelta ja niiden kuntakattavuus on 83 prosenttia Manner-Suomen 293 kunnasta.

Sosiaalityöntekijöiden vastausten edustavuutta voitiin tarkastella suhteuttamalla saapuneiden vastausten alueellista jakaumaa lähetettyjen kyselyjen alueelliseen jakaumaan. Tarkastelun pohjaksi ei ollut käytettävissä alueellista, saati kunnittaista määrää sosiaalityöntekijöistä.

4 187 aluetta koostuvat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestävistä kunnista, kuntayhtymistä ja vastuukunnista sekä vain terveydenhuollon järjestävistä kuntayhtymistä.

TAULUKKO 3.

Sosiaalityöntekijöiden toiminta-alueille lähetettyjen kyselyjen ja saapuneiden vastausten osuudet suuralueittain, väestömäärältään erikokoisilla alueilla sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistavan mukaan.

	Lähetetyt	Vastanneet
	%	%
Suuralue		
Länsi-Suomi	35	32
Pohjois- ja Itä-Suomi	35	29
Etelä-Suomi	20	23
Helsinki-Uusimaa	10	15
Alueen kuntia kuuluu kahteen eri suuralueeseen	1	1
Yhteensä	100	100
Asukasluku		
alle 15 000	57	36
15 000–74 999	34	48
yli 75 000	9	16
Yhteensä	100	100
Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistapa		
Kunta, koko sosiaali- ja terveydenhuolto	42	46
Yhteistoiminta-alue, koko sosiaali- ja terveydenhuolto	24	33
Yhteistoiminta-alue, koko terveydenhuolto ja yksittäisiä sosiaalipalveluja	24	17
Yhteistoiminta-alue, vain terveydenhuolto	9	4
Yhteensä	100	100

Taulukosta 3 havaitaan, että sosiaalityöntekijöiden vastauksissa on yliedustavuutta Helsinki-Uusimaan suuralueella ja aliedustavuutta Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueella. Asukasluvun perusteella vastaukset painottuvat yli 15 000 asukkaan alueille. Suuralueen ja asukasluvun perusteella sosiaalityöntekijöiden vastausten yliedustus kohdistuu siten suurimpiin kuntiin ja yhteistoiminta-alueisiin, joilla myös työskentelee määrällisesti enemmän sosiaalityöntekijöitä. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistapaa tarkasteltaessa yliedustusta on koko sosiaali- ja terveydenhuollon järjestävistä yhteistoiminta-alueista ja vastaavasti aliedustus jakautuu terveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden kesken. Kokonaisuutena sosiaalityöntekijöiden vastaukset kertovat eri tyyppisten, eri puolilla maata sijaitsevien ja väestöltään eri suuruisten kuntien ja yhteistoiminta-alueiden tilanteesta.

TAULUKKO 4.

Sosiaali- ja terveysjohtajien toiminta-alueille lähetettyjen kyselyjen ja saapuneiden vastausten osuudet suuralueittain, väestömäärältään erikokoisilla alueilla sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistavan mukaan.

	Lähetetyt	Vastanneet
	%	%
Suuralue		
Pohjois- ja Itä-Suomi	35	41
Länsi-Suomi	35	33
Etelä-Suomi	20	19
Helsinki-Uusimaa	9	6
Alueen kuntia kuuluu kahteen eri suuralueeseen	1	1
Yhteensä	100	100
Asukasluku		
alle 15 000	56	52
15 000–74 999	35	32
yli 75 000	9	16
Yhteensä	100	100
Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistapa		
Kunta, koko sosiaali- ja terveydenhuolto	40	38
Yhteistoiminta-alue, koko sosiaali- ja terveydenhuolto	23	35
Yhteistoiminta-alue, koko terveydenhuolto ja yksittäisiä sosiaalipalveluja	26	21
Yhteistoiminta-alue, vain terveydenhuolto	11	6
Yhteensä	100	100

Taulukkoon 4 on koottu lähetettyjen kyselyjen ja kyselyyn vastanneiden sosiaali- ja terveysjohtajien edustamien toiminta-alueiden osuudet suuralueittain, väestömäärältään erikokoisissa kunnissa tai alueilla sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistavan mukaan. Vastausten edustavuus on kokonaisuutena varsin hyvä.

Suuralueista Pohjois- ja Itä-Suomen sekä yli 75 000 asukkaan alueiden sosiaali- ja terveysjohtajien vastaukset ovat hieman yliedustettuna. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistavan mukaan tarkasteltuna yliedustusta vastauksissa on yhteistoiminta-alueilta, jotka hoitavat koko sosiaali- ja terveydenhuollon, mutta aliedustus jakautuu terveydenhuoltoa eri kombinaatioissa järjestäville yhteistoiminta-alueille.

TAULUKKO 5.

Kelan toimihenkilövastaajien tulosyksikkö- ja alueedustavuudet.

	Lähetetyt	Vastanneet
	%	%
Tulosyksikkö		
Etuuspalvelujen tulosyksikkö	60	58
Asiakkuuspalvelujen tulosyksikkö	40	42
Yhteensä	100	100
Alue		
Eteläinen vakuutuspiiri tai asiakaspalveluyksikkö	24	21
Pääkaupunkiseudun asiakaspalveluyksikkö	10	21
Läntinen vakuutuspiiri tai asiakaspalveluyksikkö	14	18
Itäinen vakuutuspiiri tai asiakaspalveluyksikkö	17	17
Keskinen vakuutuspiiri tai asiakaspalveluyksikkö	19	13
Pohjoinen vakuutuspiiri tai asiakaspalveluyksikkö	16	10
Yhteensä	100	100

TAULUKKO 6.

Kelan esihenkilövastaajien tulosyksikkö- ja alueedustavuudet.

	Lähetetyt	Vastanneet
	%	%
Tulosyksikkö		
Etuuspalvelujen tulosyksikkö	69	71
Asiakkuuspalvelujen tulosyksikkö	31	29
Yhteensä	100	100
Alue		
Eteläinen vakuutuspiiri tai asiakaspalveluyksikkö	21	24
Läntinen vakuutuspiiri tai asiakaspalveluyksikkö	16	17
Valtakunnallinen yksikkö	20	16
Itäinen vakuutuspiiri tai asiakaspalveluyksikkö	10	15
Pääkaupunkiseudun asiakaspalveluyksikkö	7	10
Pohjoinen vakuutuspiiri tai asiakaspalveluyksikkö	17	9
Keskinen vakuutuspiiri tai asiakaspalveluyksikkö	9	9
Yhteensä	100	100

Kelan vastaajien hallinnollinen ja alueellinen edustavuus

Kelan ratkaisu- ja palveluasiantuntijoiden vastausten edustavuus on tulosyksiköittäin tarkasteltuna hyvä. Alueellisessa tarkastelussa selvimmin yliedustusta on pääkaupunkiseudun asiakaspalveluyksiköstä, ja aliedustusta on havaittavissa keskisestä ja pohjoisesta vakuutuspiiristä tai asiakaspalveluyksiköstä (taulukko 5). Vastausten edustavuus on kokonaisuutena varsin hyvä.

Kelan esihenkilöiden vastausten edustavuus on hyvä. Tulosyksiköistä saadut vastaukset vastaavat erittäin hyvin lähetettyjen kyselyjen jakaumaa (taulukko 6).

Kelan vastaajien alueellisessa tarkastelussa on yhdistetty vakuutuspiiri- ja asiakaspalveluyksikköjako, jotka ovat pääkaupunkiseudun asiakaspalvelu- ja valtakunnallista yksikköä lukuun ottamatta yhtenevät. Aluetarkastelussa yliedustusta on selvimmin itäisestä ja aliedustusta pohjoisesta vakuutuspiiristä tai asiakaspalveluyksiköstä.

Kuntien työllisyyspalveluista vastaavien viranhaltijoiden ja TE-toimistojen vastausten edustavuus

Kuntien työllisyyspalveluista vastaavien viranhaltijoiden vastauksia tuli 135 eri kunnasta, joten kuntakattavuus on 46 prosenttia (taulukko 7). Edustavuustarkastelussa niin kuntakokeiluun osallistuvien kuntien osuus kuin suuralueetkin vastaavat hyvin perusjoukkoa. Kunnan asukasmäärän mukaisessa tarkastelussa yliedustusta on 15 000–74 000 asukkaan kunnista ja aliedustusta tätä pienemmistä kunnista.

Kyselyyn vastanneista kunnista maaliskuussa 2021 alkaneissa työllisyyden kuntakokeiluissa on mukana 41 prosenttia.

TE-toimistojen johdon tehtävänimikkeen mukaiset ja alue-edustavuudet nähdään taulukosta 8. Vastaajissa oli suhteessa kyselyn saaneisiin enemmän toimistonjohtajia ja vastaavasti vähemmän palveluesimiehiä ja -päälliköitä. Vastaukset jakautuvat 15 TE-toimiston kesken, joista kaikista vastattiin kyselyyn. Yliedustusta ilmenee selkeimmin Lapin TE-toimistosta ja eniten aliedustettuja ovat puolestaan Hämeen ja Pirkanmaan TE-toimistot. Vastausten kokonaisedustavuus on hyvä.

TAULUKKO 7.

Kuntien työllisyysasioista vastaavien viranhaltijoiden edustavuus.

	Lähetetyt	Vastanneet
	%	%
Mukana kuntakokeilussa		
Kyllä	43	41
Ei	57	59
Yhteensä	100	100
Suuralue		
Pohjois- ja Itä-Suomi	38	36
Länsi-Suomi	32	33
Etelä-Suomi	21	21
Helsinki-Uusimaa	9	10
Yhteensä	100	100
Asukasluku		
alle 15 000	74	65
15 000–74 999	22	29
yli 75 000	4	6
Yhteensä	100	100

Pohdintaa vastauskadosta

Kokonaisuutena Sosiaalibarometrin vastausmäärät vastaavat barometrin viime vuosien vastausaktiivisuutta. Tätä on luultavasti edistänyt Sosiaalibarometrin tunnettuus ja vakiintunut asema, vastaajien monipuolinen motivointi sekä tulosten aktiivinen ja joutuisa välittäminen myös vastaajien käyttöön.

Vastaamattomuus kyselyyn voi johtua useista syistä. Keskeinen tekijä on vastaajien työkuorma: niukasta ajasta on vaikea nipistää hyvästä tahdosta huolimatta aikaa vastata ei-pakolliseen kyselyyn. Samanaikaisesti kilpailemme vastaajien työajasta suuren joukon kanssa erilaisia muita kyselyjä. Osa muista kyselyistä ajoittuu myös samaan aikaan kuin Sosiaalibarometri-kyselyn aineistonkeruu. Vuoden alku vaikuttaa ajankohtana melko hankalalta varsinkin johtavissa tehtävissä työskenteleville vastaajille. Vuoden alussa astuvat voimaan myös kuntaliitokset sekä muut organisaatiomuutokset.

TAULUKKO 8.

TE-vastaajien tehtävänimikkeen ja TE-toimiston mukainen edustavuus.

	Lähetetyt	Vastanneet
	%	%
Titteli		
Palveluesimies, palvelupäällikkö	66	61
Palvelulinjajohtaja, palvelujohtaja	24	23
Toimistonjohtaja	11	16
Yhteensä	100	100
TE-toimisto		
Uusimaa	14	12
Kaakkois-Suomi	8	11
Pohjois-Pohjanmaa	10	10
Lappi	5	10
Satakunta	6	9
Varsinais-Suomi	9	8
Pohjanmaa	6	8
Pohjois-Savo	6	6
Pohjois-Karjala	4	6
Häme	9	4
Pirkanmaa	9	4
Keski-Suomi	6	4
Kainuu	2	4
Etelä-Pohjanmaa	4	2
Etelä-Savo	4	2
Yhteensä	100	100

Kyselyt sinänsä voivat olla vastaajille rasittavia, eikä niihin taho löytyä aikaa vastata. Erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon vastaajille kysely oli varsin laaja. Tästä vastaajat antoivat palautetta kyselyssä. Toisaalta tuli myös kiitosta tärkeiden teemojen kysymisestä.

Valitut teemat voivat saada sivuuttamaan vastaamisen. Sosiaali- ja terveydenhuollon vastaajien kyselyssä selkeä painotus oli sosiaalipalveluissa ja etuuksissa, joista kaikki eivät samalla tapaa kosketa pelkästään perusterveydenhuollosta vastaavia vastaajia. Kuitenkin myös terveydenhuollosta vastaavaa johtoa oli tälläkin kertaa ilahduttavasti mukana vastaajissa. Lastensuojelussa työskenteleviltä sosiaalityöntekijöiltä tuli puolestaan pettynyttä palautetta siitä, ettei kyselyssä tiedusteltu työntekijöitä huolestuttavasta lastensuojelusta. Vaikka Sosiaalibarometri-kysely koostuu useista teemoista, joudutaan kyselyistä rajaamaan pois monta hyvinkin ajankohtaista sisältöä tai näkökulmaa, jottei entuudestaan laaja kysely paisuisi entisestään.

Tänä vuonna kahta vastaajatahoa tavoiteltiin henkilökohtaisten sähköpostien puuttuessa kirjaamojen kautta ns. julkisella kyselylinkillä. Näistä kyselyistä pystyttiin vastaajia muistuttamaan vain kerran. Sosiaalityöntekijöille osoitetut kyselyt välitettiin useimmissa kirjaamoissa sosiaalityöstä vastaaville viranhaltijoille, mikä tuotti viivettä kyselyjen välittämiseen. Kuntien työllisyyspalveluista vastaaville kyselyt välittyivät suoraviivaisemmin.

3 Taustatietoja vastaajista

Sosiaali- ja terveydenhuollon vastaajat

KYSELYYN VASTANNEISTA sosiaalityöntekijöistä 59 prosenttia on nimikkeeltään sosiaalityöntekijöitä (taulukko 9). Lisäksi johtavia tai vastaavia sosiaalityöntekijöitä on vastaajista kahdeksan prosenttia ja samaten kahdeksan prosenttia on sosiaalityön päälliköitä, esimiehiä tai johtajia. Sosiaaliohjaajia vastaajista on 19 prosenttia. Tulosten raportoinnissa vastaajista käytetään pääsääntöisesti nimitystä sosiaalityöntekijät ja paikoin käsitettä sosiaalityön ammattilaiset.

Vastaajajoukosta selvästi suurin osa on opiskellut sosiaalityötä yliopistossa (taulukko 9). Vastaajista valtaosa (64 %) on työskennellyt tehtävässään alle viisi vuotta.

Kyselyyn vastanneista sosiaali- ja terveysjohtajista 36 prosenttia vastaa kunnan tai yhteistoiminta-alueen koko sosiaali- ja terveystoimesta, 24 prosenttia pelkästä sosiaalitoimesta ja seitsemän prosenttia pelkästä terveystoimesta (taulukko 10). Lisäksi 15 prosentilla on vastuullaan osia sosiaali- ja terveystoimesta ja 11 prosenttia johtajista johtaa osaa sosiaalitoimen palveluista.

TAULUKKO 9.

Sosiaalityöntekijävastaajien tehtävänimike, korkein koulutus ja työskentelyaika tehtävässään.

	%
Tehtävänimike	
Sosiaalityöntekijä	37
Sosiaalityöntekijä, erityisvastuualue	22
Johtava/vastaava sosiaalityöntekijä	8
Sosiaalityön päällikkö/esimies/johtaja	8
Sosiaaliohjaaja	19
Palveluohjaaja, kotihoidon ohjaaja, omaishoidon ohjaaja	4
Muu	2
Yhteensä	100
Korkein koulutus	
Sosiaalityö yliopistossa (VTM/YTM)	65
Muu yliopistotutkinto	6
AMK/YAMK-sosionomi	23
Muu AMK/YAMK tutkinto	4
Lukio- tai ammatillinen koulutus	1
Muu tutkinto tai useita tutkintoja	1
Yhteensä	100
Työskentelyaika nykyisessä tehtävässä	
alle vuoden	16
1 – 5 vuotta	48
5 – 10 vuotta	16
10 – 15 vuotta	7
15 – 20 vuotta	6
yli 20 vuotta	7
Yhteensä	100

TAULUKKO 10.

Vastanneiden sosiaali- ja terveysjohtajien vastuualueet, koulutustausta ja työskentelyaika tehtävässään.

Vastuualue	%
Koko sosiaali- ja terveystoimi	36
Koko sosiaalitoimi	24
Koko terveystoimi	7
Koko sosiaalitoimi ja osa terveystoimesta	6
Koko terveystoimi ja osa sosiaalitoimesta	1
Osa sosiaalitoimesta ja osa terveystoimesta	15
Osa sosiaalitoimesta	11
Yhteensä	100

Koulutustausta	%
Sosiaalityön, sosiaali-/yhteiskuntapolitiikan koulutus	52
Lääketieteellinen tai terveystieteellinen koulutus	32
Hallintotieteellinen, taloustieteellinen tai oikeustieteellinen koulutus	3
Muu koulutus tai useita tutkintoja	13
Yhteensä	100

Työskentelyaika nykyisessä tehtävässä	%
alle vuoden	15
1 – 5 vuotta	42
5 – 10 vuotta	22
10 – 15 vuotta	13
15 – 20 vuotta	3
yli 20 vuotta	5
Yhteensä	100

Yli puolella vastaajista on sosiaalityön tai sosiaali- tai yhteiskuntapolitiikan tutkinto (taulukko 10). Niistä kyselyyn vastanneista sosiaali- ja terveysjohtajista, jotka vastaavat kunnan tai yhteistoiminta-alueen koko sosiaali- ja terveystoimesta, 41 prosentilla on sosiaalityön tai sosiaali- tai yhteiskuntapolitiikan koulutus ja 28 prosentilla lääke- tai terveystieteen koulutus.

Valtaosa sosiaali- ja terveysjohtajavastaajista (79 %) on työskennellyt tehtävässään alle 10 vuotta (taulukko 10). Heistä 15 prosenttia on nykyisessä tehtävässään varsin tuoreita, alle vuoden toimineita.

Kelan vastaajat

Kelan kyselyyn vastanneista toimihenkilöistä suurin osa (60 %) on koulutukseltaan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita (taulukko 11). Yliopistotutkinto on yhteensä 18 prosentilla, josta vain yhdellä prosentilla on sosiaalityön yliopistotutkinto.

Suurin osa (65 %) on työskennellyt tehtävässään 1–5 vuotta (taulukko 11). Enintään viisi vuotta toimihenkilönä työskennelleitä vastaajia oli kaikkiaan 77 prosenttia. Vain 15 prosenttia vastaajista on siirtynyt Kelaan sosiaalitoimesta vuoden 2017 toimeentulotukiuudistuksen yhteydessä.

Kelan esihenkilövastaajien koulutustaustana on yleisimmin hallinto-, talous- tai oikeustieteellinen tutkinto tai useita tutkintoja (taulukko 12).

Kelan kyselyyn vastanneista esihenkilöiden työkokemuksen pituus nykyisessä tehtävässään jakautuu hyvin eri pituisiin työuriin (taulukko 12). Muita vastaajatahoja harvempi, noin kolmannes (34 %), on työskennellyt tehtävässään alle viisi vuotta. Merkille pantavaa on, että yli 20 vuotta nykyisessä tehtävässään on työskennellyt 22 prosenttia vastaajista.

TAULUKKO 11.

Kelan toimihenkilöiden koulutustausta ja työskentelyaika tehtävässään.

Korkein koulutus	%
Sosiaalityö yliopistossa (VTM/YTM)	1
Muu yliopistotutkinto	17
AMK/YAMK-sosionomi	24
Muu AMK/YAMK tutkinto	36
Lukio- tai ammatillinen koulutus	20
Muu tutkinto tai useita tutkintoja	2
Yhteensä	100

Työskentelyaika nykyisessä tehtävässä	%
alle vuoden	12
1 – 5 vuotta	65
5 – 10 vuotta	5
10 – 15 vuotta	8
15 – 20 vuotta	5
yli 20 vuotta	5
Yhteensä	100

TAULUKKO 12.

Kelan esihenkilöiden koulutustausta ja työskentelyaika tehtävässään.

Koulutustausta	%
Sosiaalityön, sosiaali-/ yhteiskuntapolitiikan koulutus	20
Lääketieteellinen tai terveystieteellinen koulutus	7
Hallintotieteellinen, taloustieteellinen tai oikeustieteellinen koulutus	36
Muu koulutus tai useita tutkintoja	37
Yhteensä	100

Työskentelyaika nykyisessä tehtävässä	%
alle vuoden	9
1 – 5 vuotta	25
5 – 10 vuotta	22
10 – 15 vuotta	13
15 – 20 vuotta	9
yli 20 vuotta	22
Yhteensä	100

Työllisyyspalveluissa työskentelevät vastaajat

Kuntien työllisyyspalveluista vastaavien viranhaltijoiden kyselyyn vastanneilla on 68 eri nimikettä kunnanjohtajasta vapaa-aikasihteeriin. Yli puolella vastaajista nimikkeessä on tavalla tai toisella ilmaistu kuitenkin työllisyys.

Vastaajien koulutustausta on yhtä moninainen (taulukko 13). Eniten joukossa on eri alan yliopistotutkinnon suorittaneita, etenkin sosiaalityön tai sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikan tutkintoja. Muu-luokassa on lisäksi paljon useita tutkintoja ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita. Suurin osa (54 %) on työskennellyt tehtävässään korkeintaan viisi vuotta.

TE-johdon vastaajien koulutustausta on tyypillisimmin hallinto-, talous- tai oikeustieteellinen yliopistotutkinto (taulukko 14). Muu-luokassa on eniten jonkin muun alan yliopistotutkinnon suorittaneita, kuten kasvatus- ja luonnontieteelliset tutkinnot.

TE-vastaajista suurin osa (58 %) on toiminut nykyisessä tehtävässään alle 10 vuotta (taulukko 14). Myös yli 20 vuotta tehtävässä toimineita on vastaajissa huomattavan paljon, 29 prosenttia.

TAULUKKO 13.

Kuntien työllisyysasioista vastaavien viranhaltijoiden koulutustausta ja työskentelyaika tehtävässään.

Koulutustausta	%
Sosiaalityön, sosiaali-/ yhteiskuntapolitiikan koulutus	38
Hallintotieteellinen, taloustieteellinen tai oikeustieteellinen koulutus	16
Lääketieteellinen tai terveystieteellinen koulutus	3
Muu koulutus tai useita tutkintoja	43
Yhteensä	100

Työskentelyaika nykyisessä tehtävässä	%
alle vuoden	16
1 – 5 vuotta	38
5 – 10 vuotta	24
10 – 15 vuotta	10
15 – 20 vuotta	6
yli 20 vuotta	6
Yhteensä	100

TAULUKKO 14.

TE-vastaajien koulutustausta ja työskentelyaika tehtävässään.

Koulutustausta	%
Hallintotieteellinen, taloustieteellinen tai oikeustieteellinen koulutus	46
Sosiaalityön, sosiaali-/ yhteiskuntapolitiikan koulutus	12
Muu koulutus tai useita tutkintoja	42
Yhteensä	100

Työskentelyaika nykyisessä tehtävässä	%
alle vuoden	9
1 – 5 vuotta	27
5 – 10 vuotta	21
10 – 15 vuotta	6
15 – 20 vuotta	8
yli 20 vuotta	29
Yhteensä	100

4 Aineistojen analyysi

SOSIAALIBAROMETRIN aineistonkeruu ja tilastollisen aineiston analysointi toteutettiin kvantitatiivisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti. Kysymykset muotoiltiin lomakkeisiin pääosin strukturoituina muuttujina. Aiempien Sosiaalibarometrien tuloksiin vertailtavat kysymykset tiedusteltiin samassa muodossa.

Strukturoitujen kysymysten lisäksi lomakkeilla oli runsaasti avoimia kysymyksiä, joilla pyrittiin tarkentamaan käsiteltyjä teemoja.

Tutkimusaineiston muokkaus

Kerätty tutkimusaineisto muokattiin ennen analyysia: yhdistettiin erillisinä kyselyinä kootut tiedot sekä alue- ja asukasmäärätiedot kyselyaineistoihin, tarkistettiin virheet, arvioitiin vastauskato ja jatkojalostettiin muuttujia.

Tutkimusaineistosta poistettiin tunnisteelliset muuttujat luokittelemalla vastaajien vastuualueita ja koulutusta kuvaavat avoimet vastaukset ja tiivistämällä strukturoitujen muuttujien luokittelua.

Analyysimenetelmät

Kvantitatiivinen aineisto analysoitiin pääasiassa kuvailevin menetelmin, suorina jakaumina ja ristiintaulukointeina. Ristiintaulukoinnit testattiin (khiin neliötesti x^2) ja niistä kuvattiin tulosten raportoinnissa vain erittäin merkitsevät, merkitsevät ja melkein merkitsevät erot ($p < 0,05$). Taulukoissa ja tilastografiikoissa merkitsevät erot kuvataan tähdellä (*).

Numeeriset tiedot esitettiin kokonaisprosentteina. ”Ei osaa sanoa” -vastausten käsittely ratkaistiin kysymyskohtaisesti. Samassa muodossa myös edellisessä, vuonna 2020 Sosiaalibarometrissa, tiedustelluissa kysymyksissä ei osaa sanoa -vastaukset jätettiin pääsääntöisesti mukaan tulosten vertailtavuuden vuoksi. Poikkeamat raportoidaan tekstissä. Tarvittaessa käsitellyistä tuloksista esitetään tarkemmat jakaumat liitteissä.

Useimpia kysymyksiä tiedusteltiin kahdelta tai useammalta vastaajaryhmältä. Koska vastaajamäärät vaihtelevat eri tahojen kesken, tarkasteltiin tuloksia pääasiassa vastaajaryhmittäin. Mikäli vastaajaryhmien kesken ei ilmennyt tilastollisesti merkitseviä eroja, tarkasteltiin vastauksia kokonaisuutena.

Alueelliset vertailut

Tuloksista etsittiin lisäksi muun muassa alueellisia sekä asukasmäärän ja sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistavan mukaisia eroja. Asukasmäärästä ja palvelujen järjestämistavasta muodostettiin myös yhdistetty muuttuja sote-johdon ja sosiaalityöntekijöiden vastausten tarkasteluun. Soveltuvissa kysymyksissä tuloksia oli mahdollista tarkastella myös vastaajan koulutustaustan, ammattiaseman (johto tai asiakastyötä tekevät) tai vastuualueen mukaan. Ristiintaulukoinneissa käyttävissä olleet selittävät muuttujat vaihtelivat vastaajaryhmän mukaan.

Alueellisissa tarkasteluissa voitiin kuntataustaisilla vastaajilla hyödyntää ennen kaikkea tilastollisia suuralueita. Manner-Suomessa on neljä suuraluetta: Helsinki-Uusimaa, Etelä-Suomi, Länsi-Suomi sekä Pohjois- ja Itä-Suomi. Kelan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon vastaajia vertailtiin yhdistetyllä Kelan vakuutuspiiri- ja asiakaspalveluyksikköjaolla. Tämä edellytti sosiaali- ja terveydenhuollon vastaajien toiminta-alueiden (kunnat ja yhteistoiminta-alueet) luokittelua Kelan aluejaon mukaan. TE-johdon ja kuntien työllisyyspalveluista vastaavien alueelliseen tarkasteluun oli käytettävissä TE-toimistojen aluejako.

Asukasmäärätarkasteluja tehtiin sosiaalityöntekijöiden, sote-johtajien ja kuntien työllisyydestä vastaavien viranhaltijoiden vastauksista. Asukasmäärän mukaiset vertailut toteutettiin siten, että huomioitiin kunkin sosiaali- ja terveydenhuollon tai kunnan työllisyyspalveluista vastaavan vastaajan maantieteellisen toiminta-alueen väestömäärä. Asukasmäärä viittaa siten kunnan tai yhteistoiminta-alueen väestömäärään. Asukasmäärästä tehtiin kolme eri luokittelua, jotta käytettävissä oli jakaumiltaan erilaisille vastaajatahoille soveltuvat luokittelut.

Tulosten vuosivertailu

Sosiaalibarometri-kyselyissä on seurattu joitain sisältöjä useiden vuosien ajan. Pisin aikasarja koskee arvioita hyvinvoinnin kokonaistilanteesta, mitä on tiedusteltu vuodesta 1997 lähtien. Vuoden 2021 tuloksissa ajallista muutosta voitiin tarkastella ennen kaikkea koronaepidemian sosiaalisia vaikutuksia koskevista kysymyksistä. Lisäksi vuosivertailuun soveltuvia kysymyksiä oli sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistamista ja perustoimeentulotukea käsittelevissä kysymyksissä.

Eri vuosina toistettujen kysymysten tarkasteluun muodostettiin erilliset aineistot, joista laajin sisälsi vuosien 2020–2021 samassa muodossa esitetyt kysymykset. Vuosien 2020–2021 aineistojen vertailu kuvataan liitteessä 1.

Liitteet

Liitteet

LIITE 1.

Sosiaalibarometrin vastaajat vuosina 2020 ja 2021.

VUODEN 2021 KYSELYYN vastanneita verrattiin vuoden 2020 vastaajajoukkoon (Sosiaalibarometri 2020[5]). Vuonna 2021 vastaajaryhmiä oli edellisvuoteen nähden kaksi enemmän, Kelan toimihenkilöt ja kuntien työllisyyspalveluista vastaavat viranhaltijat. Vuosivertailuissa ajallista muutosta tarkasteltiin muuttujittain ja samojen vastaajatahojen kesken.

Vuonna 2020 vastaajia oli 776 ja vuonna 2021 yhteensä 1241. Kun 2021 mukaan lasketaan samat vastaajaryhmät kuin edellisenä vuonna, vastausmäärä oli 665 (taulukko 15). Pienempi vastausmäärä johtuu erityisesti sosiaalityöntekijöiden edellisvuotta vähäisemmästä vastaajajoukosta. Kun verrattiin molempina vuosina vastanneita tahoja, vastaajajoukon koostumus ei eronnut tilastollisesti merkitsevästi vuosien 2020 ja 2021 kesken. Myös johdon ja sosiaalityöntekijöiden vastausten suhde vastasi aineistoissa toisiaan: vuonna 2020 sote-, Kelan ja TE-johdon vastaajia oli aineistossa yhteensä 36 prosenttia ja vuonna 2021 38 prosenttia. Loput olivat sosiaalityöntekijöiden vastauksia.

TAULUKKO 15.

Sosiaalibarometrin vertailtavat vastaajamäärät vuosina 2020 ja 2021.

	2020		2021	
	lkm	%	lkm	%
Sosiaalityöntekijät	496	64	412	62
Kelan esihenkilöt	107	14	109	16
Sote-johtajat	117	15	92	14
TE-johto	56	7	52	8
Yhteensä	776	100	665	100

Kahden vuoden aineistoja verrattiin sosiaalityöntekijöiden, sosiaali- ja terveysjohtajien, Kelan esimiesten ja TE-johdon vastaajien osalta. Vastanneita tarkasteltiin koulutustaustan, alueellisen jakautumisen (suuralueet, Kelan vakuutuspiirit, TE-toimistot) sekä sosiaali- ja terveydenhuollon vastaajia asukasmäärän ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistavan mukaan.

5 Eronen Anne, Hiilamo Heikki, Ilmarinen Katja, Jokela Merita, Karjalainen Pekka, Karvonen Sakari, Kivipelto Minna, Koponen Erja, Leemann Lars, Londén Pia & Saikku Peppi (2020). Sosiaalibarometri 2020. Suomen sosiaali ja terveys ry, Helsinki.

TAULUKKO 16.

Kyselyyn vastanneen johdon koulutustausta vuosina 2020 ja 2021.

	2020		2021	
	lkm	%	lkm	%
Sosiaalityön, sosiaali-/yhteiskuntapolitiikan koulutus	94	34	74	30
Hallinto-, talous- tai oikeustieteellinen koulutus	61	22	66	26
Lääke- tai terveystieteellinen koulutus	50	18	36	14
Muu/muita tutkintoja	70	26	74	30
Yhteensä	275	100	250	100

TAULUKKO 17.

Sosiaalityöntekijä-kyselyyn vastanneiden koulutustausta vuosina 2020 ja 2021.

	2020		2021	
	lkm	%	lkm	%
Sosiaalityö yliopistossa	369	75	268	65
Muu yliopistotutkinto	34	7	23	6
Sosionomi (Y)AMK	75	15	98	24
Muu (Y)AMK-tutkinto	16	3	15	3
Ammattitutkinto, lukio, muu	0	0	8	2
Yhteensä	494	100	412	100

Sosiaali- ja terveys-, Kelan ja TE-johdon koulutustaustat olivat vastaajilla varsin yhdenmukaiset vuosina 2020 ja 2021 (taulukko 16). Erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Sosiaalityöntekijäkyselyyn vastasi sitä vastoin vuonna 2021 edellisvuotta enemmän sosionomikoulutuksen saaneita ja vastaavasti vähemmän sosiaalityön tutkinnon suorittaneita (taulukko 17).

Kelan esihenkilöiden vuosien 2020 ja 2021 vastausten alueellista jakautumista tarkasteltiin vakuutuspiiri- ja asiakaspalveluyksiköittäin. Kahden vuoden vastaajajoukko ei eroa tilastollisesti merkitsevästi. Yksittäisenä erona näkyi 2021 Kelan esihenkilöiden vastausten suurempi osuus pääkaupunkiseudun asiakaspalveluyksiköstä (taulukko 18). Myös tulosyksikkökohtainen vastaajajoukko oli vuosina 2020 ja 2021 yhtäläinen: 70–71 prosenttia vastaajista etuuspalveluista ja loput asiakkuuspalveluista.

TAULUKKO 18.

Kelan vastanneet esihenkilöt vakuutuspiirin ja asiakaspalveluyksikön mukaan vuosina 2020 ja 2021.

	2020		2021	
	lkm	%	lkm	%
Eteläinen vakuutuspiiri tai asiakaspalveluyksikkö	22	21	26	24
Pohjoinen vakuutuspiiri tai asiakaspalveluyksikkö	21	20	19	17
Valtakunnallinen yksikkö	21	19	17	16
Läntinen vakuutuspiiri tai asiakaspalveluyksikkö	14	13	16	15
Keskinen vakuutuspiiri tai asiakaspalveluyksikkö	13	12	11	10
Itäinen vakuutuspiiri tai asiakaspalveluyksikkö	14	13	10	9
Pääkaupunkiseudun asiakaspalveluyksikkö	2	2	10	9
Yhteensä	107	100	109	100

TAULUKKO 19.

Sosiaali- ja terveydenhuollon vastanneet suuralueittain vuosina 2020 ja 2021.

	Sote-johtajat		Sosiaalityöntekijät	
	2020	2021	2020	2021
	%	%	%	%
Helsinki-Uusimaa	9	8	32	31
Etelä-Suomi	17	17	12	21
Länsi-Suomi	34	33	25	21
Pohjois- ja Itä-Suomi	39	41	28	20
Alue kuuluu useaan suuralueeseen	1	1	3	7
Yhteensä	100	100	100	100

TE-toimistojen vastaajien alueellista jakautumista oli mahdollista verrata suuren luokkamäärän (15) vuoksi vain karkealla tasolla TE-toimistoittain. Molempina vuosina TE-johdon vastauksia oli kaikista TE-toimistoista.

Sosiaali- ja terveysjohdon kyselyyn vastanneet sijoittuivat suuralueittain molempina tarkasteluvuosina yhdenmukaisesti. Sosiaalityöntekijöiden vastauksia tuli 2021 edellisvuotta enemmän Etelä-Suomen suuralueelta ja vastaavasti vähemmän Pohjois- ja Itä-Suomesta (taulukko 19).

Eri kokoisista kunnista tai yhteistoiminta-alueilta vastanneiden määrät olivat vuosina 2020 ja 2021 yhtenevät sekä sosiaalityöntekijöillä että sosiaali- ja terveysjohtajilla (taulukko 20). Yksittäisenä erona näkyy, että sosiaalityöntekijävastauksia saapui 2021 aiempaa hieman enemmän suurimmilta, yli 50 000 asukkaan alueilta.

TAULUKKO 20.

Sosiaali- ja terveydenhuollon vastanneet asukasmäärän mukaan vuosina 2020 ja 2021.

	Sote-johtajat		Sosiaalityöntekijät	
	2020	2021	2020	2021
	%	%	%	%
Alle 5 000	23	24	5	4
5 000 – 15 000	26	24	9	8
15 000 – 50 000	31	28	33	30
Yli 50 000	20	24	53	59
Yhteensä	100	100	100	100

TAULUKKO 21.

Sosiaali- ja terveydenhuollon vastanneet palvelujen järjestämistavan mukaan vuosina 2020 ja 2021.

	Sote-johtajat		Sosiaalityöntekijät	
	2020	2021	2020	2021
	%	%	%	%
Kunta, koko sosiaali- ja terveydenhuolto	37	38	49	41
Yhteistoiminta-alue, koko sosiaali- ja terveydenhuolto	30	36	31	48
Yhteistoiminta-alue, terveydenhuolto ja osa sosiaali-palveluista	22	21	12	9
Yhteistoiminta-alue, vain terveydenhuolto	11	5	8	2
Yhteensä	100	100	100	100

Sosiaali- ja perusterveydenhuollon järjestämistavan mukaan tarkasteltuna vuosien 2020 ja 2021 vastanneiden sote-johtajien toiminta-alueet eivät poikkea keskenään tilastollisesti merkitsevästi (taulukko 21). Yksittäisenä poikkeamana oli sote-johtajien vastauksissa nähtävissä 2021 edellisvuotta suurempi osuus koko sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäviä yhteistoiminta-alueita. Sama järjestämistapa korostui myös sosiaalityöntekijäkyselyyn vastanneilla vuonna 2021. Sosiaalityöntekijöillä ero edellisvuoteen on kuitenkin tilastollisesti erittäin merkitsevä. Sosiaalityöntekijöiden vastauksia oli 2021 edellisvuotta vähemmän kunnista, jotka järjestävät koko sosiaali- ja perusterveydenhuollon omin voimin.

Kokonaisuutena vuosien 2020 ja 2021 Sosiaalibarometri-aineistojen vastaajajoukko on johdon vastaajilla varsin yhdenmukainen tarkasteltujen taustatietojen perusteella. Sosiaalityöntekijöillä ajallisessa vertailussa on otettava erityisesti huomioon, että vuonna 2021 aineistossa on edellisvuotta enemmän vastaajia Etelä-Suomen suuralueelta ja koko sosiaali- ja perusterveydenhuollon järjestäviltä yhteistoiminta-alueilta.

> WWW.SOSIAALIBAROMETRI.FI
#SOSIAALIBARO

SOSTE

Sosiaalibarometri 2021:1
ISSN 2489-2726
ISBN 978-952-6628-55-4 (verkko)

TUETTU VEIKKAUKSEN TUOTOILLA